

GEIR ARILD HØILAND HAR MUSEUM I KJELLEREN

KRIGENS SKATTER

Etter en ferd gjennom kjelleren hos pensjonert oberstløytnant Geir Arild Høiland, virker det mest naturlig å spørre om det er noe han IKKE har. Det måtte kanskje være en SS20-rakett, sier mannen med en av landets største samlinger av krigsgjenstander. ▶

OMRINGET AV KRIGEN:

Geir Arild Høiland i det tyske rommet i det private museet hans i Follebu. Det hender folk vil kjøpe gjenstander og betale dyrt, men dette er ingen salgsbod.

Tekst: Jørgen Johannessen Kind

Foto: Petter Berg

Vi gjetter på at det er en spøk, men våger ikke å konkludere. Hvis noen er troende til å ta et 30 meter langt og 140 tonn tungt langtrekkende missil fra den kalde krigen i hus, så kan det fort være denne karen. Kjelleren til Geir Arild Høiland (61) i Follebu er et krigshistorisk skattkammer, og resultatet av nesten 50 år med samling. Hvor mange gjenstander det er blitt, aner han ikke. Tusenvis, for å være upresis. Og verdien? Ikke noe å snakke om, helst.

– Det som er interessant er historiene. Alle tingene jeg har stilt ut har en historie. Jeg har skrevet ned alt. Om 200 år kan folk fortsatt se hva gjenstanden har vært med på. Fem streker på et rifleskjeft betyr fem døde tyskere. Og ta denne, for eksempel, denne er hinsides spesiell, sier Høiland og peker på en diger propell på veggen.

– En propell til en Fieseler Storch som nødlandet oppe på fjellet, ved Sjoga. Det var tyske offiserer fra sikkerhetstjenesten som var på utkikk etter et slipp de hadde fått nyss om, men så krasjet de like godt der oppe. De tok seg til ei hytte og ble der i noen dager mens de ventet på hjelp. Det de ikke visste, var at det var vertsfolket på hytta som nettopp hadde mottatt slippet! Tyskerne fattet aldri mistanke. De skrev til og med i hytteboka da de dro. Den ødelagte propellen ble liggende, og nå henger den her. Jeg fikk den reparert. Slik er den historien, sier Geir Arild Høiland.

Uinntagelig fort

Utenpå er det ikke noe som signaliserer at det skjuler seg et militærmuseum i huset i dalsiden i Gausdal, men de mest observante vil i hvert fall se den enorme antennen på stabburstaket og tenke

at her bor en sambandsmann. Høiland vokste opp på Sola i etterkrigsårene og hadde to valg, som han sier. Braathens SAFE eller Forsvaret. Det ble karriere i Hæren, og han gikk av med pensjon som oberstløytnant i 2010. Nå er det hobbyene, nettstedet spycom.org og samlingen, som tar mye av tiden.

Det var på Sola det startet. Høiland var 17 og kom hjem med en Mauer-bajonett og ei flystikke. Og så tok det bare av. Når

Høiland kom over gamle militærsaker, fikk han alltid en trang til å ta vare på det. Spesielt skytevåpen, som lenge var hovedinteressen. På det meste hadde han 450, alle skytbare. Det hendte fryseren var full, innrømmer Høiland om tiden før han flyttet til Follebu. Det var i 1988, og det var da han bestemte seg for å organisere alt han hadde samlet litt annerledes.

– Jeg innså at det er tull å samle hvis ingen andre kan få se, sier Høiland, som trekker frem verdifulle råd og bistand han fikk fra oberst Bjørn Rørholt. Høiland fikk kjelleren til museum og kona Kari Synøve fikk endelig krigsfri sone i stua. Siden den gang har han holdt åpent etter avtale. Vi tar oss gjennom in-

genmannsland, trappen ned til kjelleren og står foran inngangen til den høilandske bunker. Lokalene har elektronisk overvåking, og politiet rykker ut om alarmen går. Hovedrommet er armert og boltet, og muligens minnelagt, hva vet vi.

– Det er lettere å ta med hele huset enn å ta seg inn her, sier Høiland alvorlig og viser vei inn i helligdommen.

Da våpenlovene ble strengere – plomberingsmassakren, som Høiland kaller det – kvittet han seg med mange, men våpen er fortsatt en viktig del av samlingen.

– Denne er hinsides spesiell. Denne gønner'n er brukt av motstandsbevegelsen til å likvidere en nordmann. Jeg kjenner histo-

« Fem streker på et rifleskjeft betyr fem døde tyskere.

rien godt, men der må jeg være varsom med flere detaljer, forteller Høiland.

En bit av Berlin

Opp gjennom årene har interessen for våpen veket plass for en enda sterkere interesse for alt det andre en soldat eller en agent bærer med og på seg. Og som nevnt, ikke minst historiene bak.

– Da får du en bedre forståelse for helheten, og kan sette gjensidene inn i en sammenheng. Det blir mer interessant slik, sier Geir Arild Høiland.

Her er hyllevis med radiosendere og rekkevis med uniformer. Høiland holder frem en feltlue som har tilhørt Jan Baalsrud, viser oss en skrivemaskin med SS-

LIKVIDERT: Geir Arild Høiland med en Colt 38 super som ble brukt da motstandsbevegelsen tok livet av en nordmann under 2. verdenskrig. I bakgrunnen litt av hans betydelige våpensamling.

tast fra Gestapohovedkvarteret på Lillehammer og åpner døra til et lite rom hvor han har satt en tungtvannstank fra Vemork han ikke riktig vet hvor han skal gjøre av. Under et bordkort som en gang anviste plass til Vidkun Quisling på Neremo fjellstue, ligger en bit av Rikskanselliet i Berlin og et kuppelvindu fra bunkeren på Skaugum der Terboven sprengte seg selv i lufta i mai 1945. Det var like helt, i motsetning til Rikskommisæreren.

TIL VEGGS: Illegale radiosendere og originale kodebøker er stas for sambandsmannen Høiland. På gulvet står blant annet en del av ankerkjettingen til Tirpitz.

KULEHULL: Et belte som tilhørte en av de første britiske soldatene som falt i felttoget i Norge våren 1940, med huller fra kula som tok livet av ham.

GESTAPO-MASKIN: Denne skrive-maskinen sto på Gestapokontoret i Lillehammer under krigen – og hadde egen SS-tast på treeren.

SPIONENES RIKE: Den kalde krigen har fått egen utstilling. – Jeg har arvet mye fra etterretningstjenesten. Du kan si jeg tar vare på det for dokumentasjon, på vegne av staten, sier museumsbestyrer Høiland.

HØILANDS FAVORITTER

■ Et Lee Enfield-gevær med kikkertsikte som tilhørte sabotøren og Linge-mannen Arne Ratche fra Hitra.

– Arne var en ivrig jeger og nektet å reise fra England til fjellet i Norge uten egnet jaktvåpen. Han ble sluppet i fall-skjerm i Sollia den siste krigsvinteren. Lee Enfield ble brukt i Hæren etter krigen, men mitt eksemplar må være ett av veldig få som kom til landet under krigen.

■ Fiolinen til Bjarne Osmundsvåg fra Kompani Linge.

– Bjarne var en god venn og fiolinen betyr mye for meg. Han kjøpte den under permisjon i London. Den er ikke kostbar, men han brukte den blant annet til å underholde kong Haakon og kronprins Olav da de besøkte treningsleiren til Kompani Linge i Skottland. Bjarne Osmundsvåg var med som telegrafist under Lofotrøidet, og skulle også vært med på operasjonen som endte så tragisk, der bare Jan Baalsrud overlevde og 11 mann ble drept. Han fikk lungebetennelse like før avreise.

– Jeg hadde forresten en av badeendene til Terboven, men den ble borte.

Innerst, i det tyske rommet, hender det at Høiland er ekstra på vakt. Nazieffekter appellerer ikke bare til de historieinteresserte. Det er ikke alt vi får ta bilder av.

– Det er alltid en risiko for å tiltrekke seg elementer fra ytre høyre og folk med lim på fingrene. Jeg har opplevd å få nok så sjokkerende høye bud på noen av utstillingsgjenstandene, men dette er ikke en butikk, sier Geir Arild Høiland.

Den nyeste delen av utstillingen hans åpnet i 2012 og omfat-

ter temaet som har opptatt ham mest de siste årene. Den kalde krigen, spionenes tidsalder. Det er i dette rommet det kunne gjort seg med et SS20-missil. Men foreløpig går det i agentradioer, kameraer og annet etterretningsutstyr. Deriblant såpekopper.

– Ikke fordi agentene var urenlige, men fordi de lagret radiokrystaller i dem, sier Høiland.

Stay Behind i forgrunnen

Den pensjonerte oberstløytnanten synes han har plass til mer i kjelleren, og han vet hva han ser etter.

– For tiden er det Stay Behind-ting jeg jakter på. Jeg er i sluttfa-

sen på en bok om det, sier Høiland.

Stay Behind var det hemmelige nettverket av agenter som ble bygd opp i Norge etter krigen for å møte trusselen fra Sovjetunionen. Flere steder i landet ble det gjemt depoter. Dersom Norge ble okkupert, skulle agentene utføre oppdrag innen sabotasje, etterretning og evakuering.

– Det desidert farligste du kunne drive med i en slik situasjon. Sovjet ville ikke gått snilt frem. Likevel var det norske borgere som frivillig og ulønnet stilte opp. Disse menneskene fortjener all mulig heder, sier Geir Arild Høiland og røper at han selv ønsker å bidra til nettopp dette.

– Det har vært så mye rykter og antagelser. Jeg ser på boka mi som et vennligsinnet forsøk på å skaffe balanse i historien. I forbindelse med bokprosjektet dokumenterer jeg utstyr, uten å sette det inn en operativ sammenheng. Jeg mangler en del model-

ler av agentradiosendere. Kan jeg få si at jeg gjerne hører fra personer som mener de sitter med gjenstander og historier fra Stay Behind?

Jo. Så lenge vi får en god historie tilbake. Høiland holder opp et belte.

– Det satt på en britisk soldat som var med på felttoget våren 1940. Det er to ting å legge merke til. For det første er det overlesset med nåler og pins og neppe helt standard, det tror jeg sier noe om kvaliteten på styrkene som ble sendt hit. For det andre er det et kulehull i det, fra den tyske kula som tok livet av ham. Hinsides spesielt, sier Høiland.

Boltene i den tunge døra smelter igjen. Det fine med å ha eget museum, er at du selv kan bestemme åpningstidene. Nå er det andre presserende saker som venter. Nye ting å samle.

– Jeg er interessert i en gammel agentradio jeg har sett på eBay. □

«**Jeg hadde forresten en av badeendene til Terboven, men den ble borte.**